

Tres perills i una fortalesa, l'escenari del feminisme per a aquest 2019

Maria de la Fuente

L'any 2018 ha acomplert l'expectativa d'esdevenir l'any del feminisme. Però també el masclisme ha pres protagonisme, i promet prendre'n encara més durant els mesos electorals que s'apropen. Repassem tres perills als quals s'hauran d'enfrontar els moviments feministes aquest 2019 i una fortalesa que els pot ajudar.

El neosexisme: la desigualtat de gènere no existeix

Hi ha un corrent que considera que avui en dia **la desigualtat de gènere no existeix** i que, per tant, "les feministes exageren". És el que coneixem per 'neosexisme' o 'neomasclisme'. Els qui comparteixen aquesta interpretació dels fets no diran mai que estan contra la igualtat perquè, fins fa poc, existia una important sanció social si ho feien. Per això, ara els reconeixereu perquè diuen que la igualtat és un fet i que, en bona lògica, les polítiques per promoure-la no estan justificades i resulten discriminatòries per als homes. Alguns d'ells són els que s'oposen a les lleis contra la violència masclista o de gènere. El neosexisme és compartit per persones de tot l'arc polític (si, també per persones d'esquerres), i és fill del mite de la meritocràcia (el que afirma que "**qui no hi és als llocs amb reconeixement, poder i diners**, ja sigui en l'àmbit polític, econòmic o cultural, **és perquè no s'ho ha guanyat**") i de l'individualisme capitalista (en el marc del qual resulta irrellevant que els individus tinguem necessitats bàsiques, materials i immaterials, i on el treball de cura i domèstic és, senzillament, invisible). Posar en dubte la veu pública de les dones n'és un biaix molt característic (exageren). L'aparició de Ciutadans li va donar una veu articulada políticament.

El masclisme tradicional: els sexes es complementen

El masclisme més tradicional i extrem ha irromput amb força el 2018, especialment amb els resultats de Vox en les autonòmiques andaluses. El seu discurs sosté la idea de **la complementarietat entre els sexes (els homes fora de casa, les dones a dins)**, batalla per la restricció de la llibertat sexual i defensa la figura del cap de família. De fet, en bona part el resultat de Vox es podria haver nodrit d'aquests [caps de família en crisi](#) (econòmica i moral i podríem dir-ne fins i tot civilitzatori). D'un parell d'anys ençà, en tot cas hem vist com aquest discurs agafava protagonisme en el debat públic, i, en alguns casos, com es feia des del poder (Trump, Orbán, Bolsonaro). És manifestat en versions més ortodoxes en països de tradició catòlica (com les campanyes del bus d'Hazte Oír, el rebuig al matrimoni homosexual a França) o en versions més populistes i heterodoxes en altres contextos (com ara als Estats Units o al Brasil). Caldrà veure com el panorama partidista transforma aquesta realitat; però, en tot cas, Espanya és un context on aquestes opinions han tingut, fins ara, poc predicament, com es veu al gràfic següent:

La 'ideologia de gènere': una expressió per unir-los tots

El terme 'ideologia de gènere' té un origen menys espontani i popular del que es podria suposar.

Algunes investigadores [ho han mostrat](#). N'han resseguit el seu ús fins a les seves primeres manifestacions públiques, que es produïren durant la segona meitat dels anys noranta, quan el terme 'gènere' va ser adoptat per les Nacions Unides en la seva anàlisi de la pobresa i de les desigualtats en cimeres com la del Caire (sobre població) i, particularment, Pequín (de les Dones). Des d'aquell moment, **sectors del catolicisme tradicional dels EUA i el Vaticà van iniciar la croada contra el terme 'gènere'**, que havia institucionalitzat a escala global allò que "no es neix dona; se n'esdevé". Ja a la primera dècada dels 2000 el Vaticà realitzà [pronunciaments teològics](#) centrats en la qüestió de la inexistència del gènere, per exemple. Pels detractors del concepte de 'gènere', ser dona o home és un fet biològic i indiscutible, associat a un conjunt d'atributs i de tasques que els són propis i, per tant, afirmar que és una construcció social (com defensen els moviments feministes) "és ideologia". Actualment, però, el terme 'ideologia de gènere' és utilitzat per altres sectors, tant religiosos com laics. A Europa sembla focalitzar-se en la fustigació a la població LGTBIQ, mentre que a l'Amèrica Llatina, a més, té una agenda clara contra les dones i la seva veu pública, i, en particular, en relació amb l'avortament.

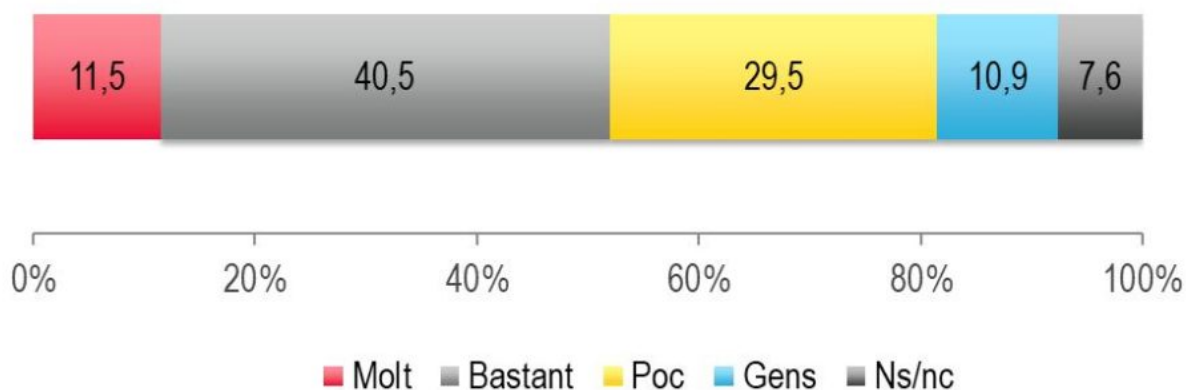
La proposta segons la qual existeix una '**ideologia de gènere**' [no té una articulació acadèmica o científica](#). La laxitud del concepte fa possible que, malgrat haver estat gestada en els sectors més tradicionals del masclisme, pugui resultar atractiva per a sectors neosexistes, que sostenen una idea paral·lela: que el consens sobre que existeix una situació estructural de desigualtat entre homes i dones és, en realitat, una falsedat. Aquesta és la força d'aquest ideari: la seva **capacitat d'unir un panorama heterogeni**, i fins i tot de permetre transitar del neosexisme al masclisme tradicional a sectors que es considerarien més moderats. En aquest escenari, es podria produir en el nostre context una competència partidista en el camp del sexisme similar a la que s'està produint en el terreny de la xenofòbia o del nacionalisme.

El feminisme es fa fort: arriba la 'quarta onada'?

Entremig de l'articulació política del neomasclisme i del masclisme tradicional ha emergit amb força una pluralitat de veus feministes. Veus que es van unir i multiplicar, primer de tot, per dir que el sexisme (i, sobretot, la violència sexista) sí que existia. Unes **veus feministes molt heterogènies** però que en diferents contextos s'han erigit com a barrera de contenció de l'extrema dreta (als Estats Units, al Brasil, a Hongria). Es tracta, segurament, d'un conjunt molt plural de posicions unides per una agenda gens nova i ambiciosa. Són temps de resistència. Les mobilitzacions més destacades han tingut relació amb la violència sexual, la violència masclista en general i l'avortament. També, de manera més general, amb la batalla dels valors: **el gènere existeix i es manifesta, abans de res com una forma de poder**.

Hi ha qui diu que ens trobem en la 'quarta onada' del feminisme. O, com a mínim, davant un **escenari inèdit en els darrers 40 anys pel que fa a la mobilització i la simpatia que genera el feminisme** (vegeu el gràfic següent). Però les reivindicacions no són tan noves pel que fa a l'agenda i als trets que les caracteritzen. Per fi, ha pres cos el feminisme que va començar a alçar la veu en cercles de militància o d'acadèmia força minoritaris a finals dels vuitanta del segle passat, el que sol anomenar-se la 'tercera onada'. És el feminisme que han protagonitzat en l'àmbit intel·lectual autores com [Judith Butler](#) o [Gayatri Spivak](#). Aquesta tercera onada dels noranta no havia tingut una traducció social àmplia fins a l'actualitat.

Com et sents de feminista? Espanya 2017

Font: Baròmetre de 40 DB per CXTX

Quines característiques té aquesta 'quarta onada' feminista? D'una banda, una **identitat dèbil i amb fronteres poc clares** (què defineix per exemple el moviment Pink Hat? O el moviment #Ellenao?). També es caracteritza per una atenció i **incorporació d'altres lluites socials** (les de classe social, la dels refugiats, la de la protecció del patrimoni ambiental), una expressió especialment nova per part de col·lectius de dones en qui s'encreuen diferents eixos de subordinació (a casa nostra Las Kellys, Sindillar, o fins i tot, tot i que en menor mesura, les temporeres de la maduixa, per exemple). **Les demandes d'aquests col·lectius obtenen una simpatia molt àmplia**, en particular de les més joves. Un altre tret característic és el nou **protagonisme del col·lectiu LGTBIQ** i en particular de la qüestió 'trans', que posa l'accent en un origen comú de la subordinació de les dones i de les persones amb un sexe/gènere/opció sexual no normativa: la imposició d'una feminitat i d'una masculinitat són el problema. També, en el mateix sentit, és característica la incorporació dels homes feministes que qüestionen les masculinitats tradicionals. Tanmateix, un nucli feminista comú als darrers anys continua amb demandes de caràcter molt transformador, i aprofitant la nova sensibilitat per fer avançar les demandes i les estratègies (la vaga feminista, el suport a les immigrades, l'ecofeminisme, per exemple).

Tot això es combina amb una **agenda programàtica transversal** que podríem anomenar de mínims. A la pràctica, l'actual onada transversal (no el nucli feminista, que treballa des de fa anys, sinó tot allò que el desborda) pot estar anant poc més enllà de la defensa dels drets humans i de la millor identificació i abordatge de la violència. Però es mira el problema des d'un lloc diferent. Des d'una perspectiva que va més enllà de la igualtat, del repartiment dels recursos, de les polítiques públiques. És el poder el que està en joc: es tracta de **donar veu a qui no n'ha tingut** per poder assenyalar quines desigualtats hi ha en realitat, i quines podrien ser-ne les solucions. Tots aquests trets poden ser atribuïts a les complexes propostes dels anys noranta. Avui, i contra tot pronòstic de les feministes més tradicionals, aquests trets han pres forma al carrer. Han pres sentit gràcies a una nova esfera pública ampliada amb les xarxes socials, i han pres cos en una societat amb un profund malestar provocat per la crisi política i econòmica en la qual vivim.

Una onada de feminisme ha arribat. Tindrà el repte d'avançar enfront de la pluralitat de masclismes disposats a posar el gènere en qüestió. Són moments històrics, i aquest 2019 el conflicte promet fer-se encara més explícit.